

MỘT SỐ BÀI HỌC TỪ VIỆC CUNG CẤP DỊCH VỤ HỖ TRỢ DOANH NGHIỆP TRONG CÁC KHU CÔNG NGHIỆP BẮC NINH

Nguyễn Văn Phúc*

Các khu công nghiệp có vai trò quan trọng trong việc thực hiện công nghiệp hoá và phát triển kinh tế - xã hội ở Việt Nam nhưng cũng đang có nhiều vấn đề phải nghiên cứu, giải quyết. Một trong những vấn đề như vậy là việc cung cấp các dịch vụ hỗ trợ cho các doanh nghiệp hoạt động trong các khu công nghiệp. Là một tỉnh có tốc độ công nghiệp hoá khá cao, Bắc Ninh có khá nhiều khu công nghiệp. Đây là những không gian kinh doanh do các tổ chức kinh doanh làm chủ đầu tư (chủ đầu tư sơ cấp). Các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp ở đây vừa do các cơ quan quản lý Nhà nước cung cấp, vừa do các chủ đầu tư sơ cấp cung cấp, vừa do các tổ chức kinh doanh dịch vụ cung cấp. Đây là những mô hình có thể được nghiên cứu, tổng kết để nhân rộng ở các khu công nghiệp khác ở Việt Nam.

Bắc Ninh là một tỉnh thuộc Đồng bằng sông Hồng, nằm kề ngay Hà Nội và có tốc độ tăng trưởng khá nhanh trong những năm vừa qua. Một trong những nguyên nhân dẫn tới kết quả trên chính là tốc độ công nghiệp hoá luôn được duy trì ở mức cao mà phát triển các khu công nghiệp là một trong những biện pháp quan trọng, được Tỉnh hết sức quan tâm.

Theo quy hoạch tới năm 2020, Bắc Ninh sẽ có 15 khu công nghiệp được phân bố khá đồng đều, hầu hết được gắn với các khu đô thị, khu dân cư (phục vụ sự phát triển kinh tế - xã hội nói chung và trực tiếp phục vụ lực lượng lao động trong các khu công nghiệp này). Trong tổng số diện tích quy hoạch là 7.525 ha, tỉnh dành 6.541 ha phát triển các khu công nghiệp, 984 ha để xây dựng và phát triển các khu đô thị (xem bảng 1).

Bắc Ninh đã lựa chọn mô hình tư nhân đầu tư cơ sở hạ tầng cho các khu công nghiệp (nhà đầu tư sơ cấp), sau đó họ sẽ cho các doanh nghiệp khác thuê diện tích đã có đủ cơ sở hạ tầng để xây dựng nhà xưởng phục vụ sản xuất kinh doanh. Cho tới nay, Bắc Ninh đã chọn được 15 chủ đầu tư cho các khu công nghiệp của mình. Trong số 15 khu công nghiệp theo quy hoạch, hiện Bắc Ninh đã có 4 khu đã đi vào hoạt động, 3 khu đã khởi công xây dựng cơ sở hạ tầng và 3 khu khác đã được phê duyệt thiết kế chi tiết, đang chuẩn bị thi công.

Tính tới giữa năm 2009, các khu công nghiệp Bắc Ninh đã thu hút được 345 dự án sản xuất kinh doanh (đầu tư thứ cấp) với tổng số vốn đăng ký là 2,81 tỷ USD, trong đó có những nhà máy của một số tập đoàn công nghiệp quốc tế lớn. Kết quả sản xuất kinh doanh của các doanh nghiệp trong các khu công nghiệp ở Bắc Ninh đã góp phần tạo ra sự phát triển nhanh cho Tỉnh. Theo số liệu của Ban Quản lý các Khu công nghiệp của Tỉnh (gọi tắt là BQL), kết quả đó có thể được phản ánh qua những chỉ tiêu chủ yếu sau:¹

- Giá trị sản xuất công nghiệp của các doanh nghiệp KCN năm 2008 đạt 11.517,3 tỷ đồng, tăng 73,8% so với năm 2007, đạt 109,69% kế hoạch năm (11.517,3 tỷ đ so với 10.500 tỷ đ), tuy nhiên tốc độ tăng trưởng thấp hơn so với năm 2007 (94,6%);

* Nguyễn Văn Phúc, Phó giáo sư, Tiến sĩ, Đại học Kinh tế Quốc dân, Hà Nội.

Bảng 1. Các khu công nghiệp ở Bắc Ninh theo quy hoạch năm 2020

TT	Khu Công nghiệp	Tổng diện tích quy hoạch (ha)	Trong đó	
			Khu công nghiệp (ha)	Khu đô thị (ha)
1	KCN Tiên Sơn mở rộng	410	380	30
2	KCN Quế Võ 1	756	636	120
3	KCN Đại Đồng - Hoàn Sơn	572	572	0
4	KCN, đô thị Yên Phong 1	351	351	0
5	KCN, đô thị Quế Võ 2	270	270	0
6	KCN, đô thị VSIP Bắc Ninh	700	500	200
7	KCN, đô thị Nam Sơn - Hạp Lĩnh	1.000	800	200
8	KCN Đại Kim	742	508	234
9	KCN Yên Phong 2	1.200	1.000	200
10	KCN Thuận Thành 2	250	250	0
11	KCN Thuận Thành 3	300	300	0
12	KCN Gia Bình	300	300	0
13	KCN Từ Sơn	300	300	0
14	KCN Hanaka	74	74	0
15	KCN Quế Võ III	300	300	0
	Tổng cộng	7.525	6.541	984

Nguồn: Ban Quản lý các khu công nghiệp, tỉnh Bắc Ninh.

- Doanh thu đạt 13.952,17 tỷ đồng, tăng 105,86% so với năm 2007;

- Giá trị xuất khẩu 460 triệu USD, tăng 64% so với năm 2007, đạt 124% kế hoạch năm;

- Giá trị nhập khẩu 456 triệu USD, đạt 99% kế hoạch năm, tăng 42% so với năm 2007;

- Thu nộp ngân sách ước tính đạt 402 tỷ đồng, tăng 53% so với năm 2007 và đạt 100,5% kế hoạch năm;

- Tỷ suất giá trị sản xuất công nghiệp đạt được từ diện tích đất cho thuê là 14,13 tỷ đồng/ha (11.517,3 tỷ đồng trên diện tích 815,26 ha);

- Tỷ suất sinh lời từ vốn đầu tư thực hiện (ICOR) đạt 0,474 tỷ đồng (13.952,17 tỷ đồng so với 29.439,2 tỷ đồng năm 2007);

- Năng suất lao động bình quân của người

lao động tính theo giá trị sản xuất công nghiệp đạt 28,98 triệu đồng/người/tháng tăng 1,83% so với năm 2007 (đạt 28,46 triệu đồng/người/tháng); tính theo doanh thu đạt 35,11 triệu đồng/người/tháng tăng 17,04% so với năm 2007 (đạt 29,999 triệu đồng/người/tháng); và

- Thu nhập từ lương bình quân của người lao động đạt 1,2 triệu đồng/người/tháng, tăng 22,45% so với năm 2007 (năm 2007 đạt 0,98 triệu đồng/người/tháng).

Tuy số lượng doanh nghiệp trong các khu công nghiệp của Tỉnh chưa nhiều, nhưng những nhu cầu của họ về các dịch vụ hỗ trợ kinh doanh và hỗ trợ phát triển doanh nghiệp đã xuất hiện và đang gia tăng về số lượng, đa dạng về chủng loại (xem bảng 2).

Bảng 2. Nhu cầu và tình hình đáp ứng nhu cầu về các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp trong các khu công nghiệp ở Bắc Ninh

Dịch vụ hỗ trợ mà doanh nghiệp cần	Tình hình đáp ứng
<i>Các dịch vụ chuẩn bị đầu tư</i>	
Nghiên cứu và đánh giá cơ hội kinh doanh	Không có
Xây dựng và duy tu, bảo trì hệ thống cơ sở hạ tầng vật chất cho doanh nghiệp	Đáp ứng được nhu cầu hiện tại và trong 5 năm tới
Lập các dự án đầu tư và bảo vệ dự án đầu tư trước các chủ thể có liên quan	Không có
Hoàn tất hồ sơ và thủ tục hành chính để xin phép đầu tư và xây dựng cơ bản	Ban Quản lý các khu công nghiệp tỉnh (BQL) và Nhà đầu tư sơ cấp của các KCN
Cung cấp thông tin kinh tế- xã hội ban đầu làm cơ sở cho việc lựa chọn địa điểm đầu tư	BQL các KCN Tỉnh
<i>Các dịch vụ trong quá trình đầu tư xây dựng cơ bản</i>	
Hoàn thiện các thủ tục hành chính về xây dựng	BQL các KCN Tỉnh
Đánh giá tác động môi trường cụ thể của doanh nghiệp	Trung tâm dịch vụ thuộc Sở Tài nguyên- Môi trường
Thiết kế và xây dựng các công trình công nghiệp	Không có
Hỗ trợ thành lập doanh nghiệp	BQL thực hiện một phần
Dịch vụ kết nối kinh doanh	Chưa có
Vườn ươm doanh nghiệp	Chưa có
<i>Các dịch vụ trong quá trình kinh doanh ổn định</i>	
Cấp nước sạch	Công ty nước trong vùng, chủ đầu tư sơ cấp
Xử lý chất thải rắn và nước thải	Các doanh nghiệp, tổ chức chuyên doanh trong vùng
Kho bãi và vận chuyển	Doanh nghiệp trong khu
Ngân hàng	Chi nhánh ngân hàng tại khu
Bưu chính - viễn thông	Bưu cục và văn phòng các công ty viễn thông trong khu
Hạ tầng kỹ thuật (chiếu sáng, an ninh, an toàn, ...)	Chủ đầu tư sơ cấp
Hạ tầng xã hội	Chủ đầu tư sơ cấp
Quảng bá	Ban Quản lý thực hiện 1 phần
Đào tạo và phát triển nguồn nhân lực	Các trường dạy nghề, trung cấp, cao đẳng và đại học trong vùng
Giới thiệu nguồn và hỗ trợ tuyển dụng lao động	BQL, Chủ đầu tư sơ cấp và các Trung tâm giới thiệu việc làm

Tư vấn quản lý	Chưa có
Tư vấn kinh doanh và đầu tư	Chưa có
Nhà ở và các dịch vụ đời sống cho công nhân viên	Chưa có
Đánh giá thực trạng và tái cấu trúc doanh nghiệp	Chưa có

Nguồn: Ban Quản lý các khu công nghiệp, tỉnh Bắc Ninh.

Việc cung cấp dịch vụ hỗ trợ kinh doanh cho các khu công nghiệp Bắc Ninh được tổ chức theo 3 mô hình sau:

Mô hình 1: Ban Quản lý các khu công nghiệp Tỉnh cung cấp dịch vụ hỗ trợ kinh doanh cho các doanh nghiệp đầu tư vào khu công nghiệp (cả nhà đầu tư sơ cấp lẫn nhà đầu tư thứ cấp).

Theo cơ cấu tổ chức hiện nay, Ban Quản lý các khu công nghiệp tỉnh Bắc Ninh có Trung tâm dịch vụ Khu công nghiệp. Theo chức năng, Trung tâm này có thể cung cấp các dịch vụ sau đây:

- Hướng dẫn lập hồ sơ dự án đầu tư vào các khu công nghiệp Bắc Ninh;
- Hỗ trợ công tác đào tạo và tuyển dụng lao động;
- Hỗ trợ giải quyết các vướng mắc về thủ tục hành chính sau khi có giấy chứng nhận đầu tư; và
- Đưa thông tin quảng bá doanh nghiệp trên trang web của Ban Quản lý các khu công nghiệp.

Các dịch vụ trên đây đều được Trung tâm cung cấp miễn phí. Trên thực tế, do nguồn lực hạn chế, Trung tâm chủ yếu tập trung vào các vấn đề liên quan tới dịch vụ công, đặc biệt là hướng dẫn lập hồ sơ dự án và hỗ trợ giải quyết các thủ tục hành chính.

Mô hình 2: Nhà đầu tư xây dựng các khu công nghiệp (nhà đầu tư sơ cấp) cung cấp dịch vụ hỗ trợ kinh doanh cho các doanh nghiệp đầu tư thứ cấp trong khu công nghiệp.

Hiện Bắc Ninh chọn các nhà đầu tư sơ cấp đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng các khu

công nghiệp. Sau khi hoàn thiện việc xây dựng này, các chủ đầu tư sơ cấp sẽ cho các doanh nghiệp khác (chủ đầu tư thứ cấp) cho thuê lại diện tích sản xuất kinh doanh. Chủ đầu tư sơ cấp thường có một trụ sở ở ngay trong từng khu để điều hành việc duy trì, vận hành hệ thống cơ sở hạ tầng của khu, chịu trách nhiệm cung cấp toàn bộ dịch vụ về cơ sở hạ tầng kỹ thuật cho các doanh nghiệp (hệ thống cơ sở vật chất kỹ thuật được lắp đặt tới chân hàng rào doanh nghiệp của nhà đầu tư thứ cấp). Các nhà đầu tư sơ cấp thường khuyến khích, ưu đãi để các cơ quan/ tổ chức cung cấp dịch vụ công và các dịch vụ tài chính, ngân hàng khác mở chi nhánh, văn phòng ngay trong khu công nghiệp để các doanh nghiệp trong khu có thể giải quyết các thủ tục của mình một cách nhanh chóng. Ngoài ra, các chủ đầu tư sơ cấp thường tổ chức cung cấp một số dịch vụ khác như:

- Giới thiệu các chính sách kinh tế, đặc biệt là những chính sách liên quan tới hoạt động của các doanh nghiệp trong khu;
- Hỗ trợ thực hiện các thủ tục đăng ký thành lập doanh nghiệp mới, thủ tục đầu tư và ưu đãi đầu tư, thủ tục xây dựng;
- Đăng ký nhu cầu lao động và giới thiệu lao động cho các doanh nghiệp; và
- Xử lý nước thải và thu gom chất thải rắn².

Mô hình 3: Các doanh nghiệp chuyên kinh doanh các dịch vụ hỗ trợ kinh doanh cung cấp dịch vụ cho doanh nghiệp thứ cấp trong các khu công nghiệp theo phương thức kinh doanh thông thường.

Về cơ bản, các doanh nghiệp phải tìm

cách đáp ứng nhu cầu về mọi dịch vụ mà mình tìm kiếm. Với tất cả các dịch vụ khác (ngoài các dịch vụ nêu trên), doanh nghiệp thứ cấp phải tự thực hiện hoặc tìm kiếm các doanh nghiệp chuyên doanh các dịch vụ tương ứng trên thị trường. Do vị trí gần Hà Nội, có khá nhiều dịch vụ của các doanh nghiệp trong các khu công nghiệp Bắc Ninh do các doanh nghiệp cung cấp dịch vụ ở Hà Nội cung cấp. Hiện tại, các doanh nghiệp thứ cấp trong các khu công nghiệp và các vùng lân cận ở Bắc Ninh đang cung cấp cho các doanh nghiệp thứ cấp khác những dịch vụ sau đây:

- Dịch vụ cấp nước và xử lý nước thải;
- Dịch vụ thu gom và xử lý rác thải, trong đó có một phần là rác thải công nghiệp;
- Dịch vụ vận chuyển và kho bãi; và
- Sửa chữa cơ khí thông thường.

Việc tổ chức cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp trong các khu công nghiệp đang gặp phải những khó khăn sau đây:

- Sự chậm phát triển của thị trường về các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp, đặc biệt là các dịch vụ hỗ trợ kinh doanh. Điều này làm chậm xuất hiện các cơ sở cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp chuyên nghiệp và quá trình chuyên môn hoá dịch vụ của họ; hạn chế chất lượng và hiệu quả của quá trình cung cấp dịch vụ. Hiện nay, năng lực cung cấp các dịch vụ này ở Việt Nam còn yếu cả về số và chất lượng.

- Số lượng các doanh nghiệp trong các khu công nghiệp ít, quy mô của từng loại nhu cầu nhỏ, trong khi các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp lại đa dạng, đòi hỏi tính chuyên nghiệp, chuyên môn hoá cao nên lượng cầu nhỏ trong mỗi khu công nghiệp chưa đủ để các doanh nghiệp cung ứng dịch vụ hỗ trợ kinh doanh chuyên nghiệp mở cơ sở tại đây. Điều này làm cho việc đáp ứng nhu cầu của họ trở nên chậm chễ.

- Do thói quen và tập quán kinh doanh, nhiều doanh nghiệp trong các khu công nghiệp, đặc biệt là các doanh nghiệp trong

nước, chưa nhận thức đúng về vai trò của các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp. Điều này làm cho một mặt, các doanh nghiệp không nhận biết được nhu cầu về các dịch vụ này (mà xem như là những công việc mình buộc phải tự thực hiện), mặt khác, các nhà đầu tư sơ cấp lẫn ban quản lý khu công nghiệp không quan tâm tới việc tổ chức hệ thống cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp trong khu vực mình.

- Nguồn nhân lực địa phương, kể cả trong các Ban Quản lý khu công nghiệp Tỉnh, bộ phận điều hành các khu công nghiệp (thuộc nhà đầu tư sơ cấp) còn ít về số lượng và hạn chế về năng lực. Trong khi đó, các khu công nghiệp Bắc Ninh chưa đủ sức hấp dẫn để kéo những chuyên gia về một số lĩnh vực có nhu cầu phổ biến về làm việc tại địa phương. Ngay tại thời điểm hiện tại, một số cơ sở cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp ở Hà Nội có đặt văn phòng thiết lập văn phòng giao dịch tại Bắc Ninh, nhưng chủ yếu chỉ là thuê nhân viên tại chỗ để ghi nhận thông tin ban đầu và duy trì liên hệ với khách hàng. Khi có doanh nghiệp có nhu cầu, chuyên gia của họ sẽ từ Hà Nội lên xử lý cụ thể và thường chỉ đi và về trong ngày.

Để có thể hoàn thiện việc cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp nhằm tăng cường thu hút đầu tư và nâng cao hiệu quả hoạt động của các doanh nghiệp thứ cấp trong các khu công nghiệp Bắc Ninh nói chung, trong các khu công nghiệp của cả nước nói chung, các Ban Quản lý các khu công nghiệp cần thực hiện những giải pháp sau đây:

- Tính toán, ước lượng nhu cầu về các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp trong các khu công nghiệp ở địa phương, trên cơ sở đó xây dựng quy hoạch hệ thống các cơ sở cung cấp các dịch vụ này, bao gồm cả phát triển năng lực tại chỗ lẫn huy động các nguồn lực từ ngoài. Điều này liên quan tới việc hoạch định và triển khai thực hiện chính sách đổi mới cơ cấu kinh tế nói chung, cơ cấu dịch vụ nói riêng.

- Cần có những tuyên truyền, giải thích về các dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp và vai trò, lợi ích của chúng đối với các doanh nghiệp, giúp các doanh nghiệp nhận biết rõ nhu cầu của họ đối với các loại dịch vụ này.

- Các Khu công nghiệp (Ban Quản lý các khu công nghiệp các tỉnh hoặc nhà đầu tư sơ cấp của từng khu) cần thiết lập mạng lưới cộng tác với các tổ chức/ doanh nghiệp cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp chuyên nghiệp.

- Ban quản lý các khu công nghiệp các tỉnh nên tổ chức các chương trình giao lưu định kỳ giữa các doanh nghiệp trong khu với các các doanh nghiệp cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp để tạo quan hệ giữa họ, “bắc cầu” giữa cung và cầu.

Là một thực thể có liên quan trực tiếp tới hoạt động của các doanh nghiệp và nhu cầu về dịch vụ hỗ trợ kinh doanh của các doanh nghiệp đầu tư thứ cấp, các chủ đầu tư sơ cấp và văn phòng điều hành của họ tại từng khu công nghiệp cũng cần tăng cường vai trò của mình. Một số giải pháp mà họ có thể và cần triển khai là:

- Trước hết, cần hình thành năng lực cung cấp một số dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp cơ bản và có nhu cầu ổn định tại mỗi khu công nghiệp. Những dịch vụ này, trước hết, bao gồm các dịch vụ gắn với các dịch vụ công và thực hiện các thủ tục liên quan tới đầu tư, xây dựng, xuất nhập khẩu, thuế, tuyển dụng lao động, đào tạo và tư vấn về một số chức năng quản lý. Nhiều nhà đầu tư xây dựng và kinh doanh khu công nghiệp cả ở Bắc Ninh, Vĩnh Phúc, Hải Dương và các địa phương khác đã làm như vậy, thậm chí còn cung cấp miễn phí một số dịch vụ có tính chất hành chính với tư cách là những dịch vụ khuyến mại cho doanh nghiệp đầu tư thứ cấp.

- Tổ chức các hoạt động giao lưu định kỳ giữa các doanh nghiệp trong nội bộ một khu công nghiệp hoặc một số khu công nghiệp lân cận với các nhà cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp chọn lọc để họ có

thể biết nhu cầu và năng lực của nhau, từ đó thiết lập quan hệ kinh doanh sau này. Việc này hoàn toàn có thể thực hiện được vì Bắc Ninh có diện tích nhỏ, khoảng cách giữa các khu công nghiệp không xa nhau, lại không xa Hà Nội - nơi có năng lực cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp khá lớn- và điều kiện giao thông, liên lạc đi lại khá thuận lợi.

- Xây dựng cơ sở dữ liệu và mạng lưới thông tin về các cơ sở cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp, liên kết với những cơ sở loại này trong khu vực để có thể giới thiệu cho doanh nghiệp đầu tư thứ cấp khi họ có nhu cầu. Doanh nghiệp đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng khu công nghiệp (nhà đầu tư sơ cấp) có thể không đủ sức cung cấp nhiều dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp như trình bày ở trên, nhưng cần phải có thông tin để giới thiệu cho các doanh nghiệp đầu tư thứ cấp có được những nhà cung cấp dịch vụ mà họ cần tới một cách kịp thời. Muốn vậy, ngoài việc tự mình tìm kiếm các thông tin về các nhà cung cấp dịch vụ hỗ trợ mà còn cần phối hợp với các khu công nghiệp khác, với các cơ quan quản lý nhà nước địa phương, các tổ chức tư vấn quản lý, các nhà cung cấp dịch vụ, các cơ quan truyền thông để tập hợp thông tin, đánh giá dịch vụ của các nhà cung cấp để từng bước xây dựng, mở rộng và cập nhật thông tin về các nhà cung cấp dịch vụ hỗ trợ doanh nghiệp. Một phần những thông tin này có thể được đưa lên trang web của khu công nghiệp để các doanh nghiệp có nhu cầu có thể truy cập, tìm hiểu nhanh về nhà cung cấp dịch vụ mà họ cần³.

- Các Khu công nghiệp, trước hết là doanh nghiệp đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng (nhà đầu tư sơ cấp) nên đầu tư xây dựng những trung tâm hoặc một số phòng họp được trang bị khá hiện đại, có thể tổ chức hội thảo trực tuyến, đồng thời tạo quan hệ chặt chẽ với các tổ chức tư vấn, đào tạo trong và ngoài nước để có thể tổ chức cung cấp những dịch vụ thích hợp theo phương thức từ xa (tư vấn, đào tạo, trao đổi kinh nghiệm, hội thảo chuyên đề...) cho các doanh nghiệp có nhu cầu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đinh Hoàng Dũng, “Một số giải pháp hỗ trợ và thúc đẩy hoạt động sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp KCN Bắc Ninh”, đăng tại trang web của Ban Quản lý các khu công nghiệp Bắc Ninh.
- Nguyễn Đức Long (2009), “Kết quả thu hút đầu tư năm 2008 vào các khu công nghiệp Bắc Ninh”, đăng tại Web site của Ban Quản lý các khu công nghiệp Bắc Ninh.
- Levitsky, Jacob (2000), *Business development services*, Intermediate Technology publications, Cromwell Press, Trowbridge, 2000.

- ¹ Đinh Hoàng Dũng, “Một số giải pháp hỗ trợ và thúc đẩy hoạt động sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp Khu Công nghiệp Bắc Ninh”, Trang web của Ban Quản lý các Khu Công nghiệp Bắc Ninh.
- ² Theo quy định hiện hành, nhà đầu tư sơ cấp có trách nhiệm xử lý chất thải. Tại hầu hết các khu công nghiệp

ở Việt Nam hiện nay, đây thường là lĩnh vực mà nhà đầu tư cơ sở hạ tầng đang chịu lỗ và đều muốn tách thành một dịch vụ độc lập.

- ³ Phần lớn những thông tin này đều là những thông tin thuộc loại có thể được cung cấp miễn phí. Nếu thực sự coi đây là dịch vụ cung cấp thông tin thì Ban Quản lý Khu Công nghiệp hoặc nhà đầu tư sơ cấp cần thực sự tạo ra được giá trị gia tăng từ việc cung cấp thông tin. Chẳng hạn, họ có thể đánh giá hoặc sơ bộ đánh giá năng lực của bên cung cấp dịch vụ, thay mặt doanh nghiệp có nhu cầu tuyển dụng hoặc ký kết hợp đồng tuyển dụng, bảo vệ quyền lợi cho doanh nghiệp có nhu cầu sử dụng dịch vụ,... Ngay cả khi chỉ cung cấp thông tin miễn phí, Ban Quản lý Khu Công nghiệp hoặc nhà đầu tư sơ cấp vẫn có thể tạo nguồn thu từ các dịch vụ khác để đảm bảo chi trả các khoản chi phí phục vụ thu thập, lưu trữ và cập nhật thông tin về hệ thống cung cấp dịch vụ này.